Datum: 2026-10-30
Diarienummer Fi2026/01654
Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Promemorian "EU:s penningtvättspaket" (Fi 2026:01654)

DFRI, Föreningen för Digitala Fri- och Rättigheter, lämnar följande synpunkter

DFRI anser att Tillsynsmyndigheten bör åläggas att också beivra missbruk av penningtvättlagarna och i årsrapporten göra en utvärdering också av samhällskostnader inklusive sociala konsekvenser av tillsynen.

DFRI vill att jämkningsmöjligheten av sanktioner vid brott mot kontantförbudet också tar hänsyn till ömmande omständigheter hos köparen som betalar kontant.

DFRI önskar att Bolagsverkets utlämning av personuppgifter på ledande företrädare i ideella föreningar också tar hänsyn till risken för möjliga riktade sanktioner mot dessa från andra makter än EU och FN.

DFRI menar att GDPR generellt får för liten vikt, att systemet för kundkännedom behöver förbättras samt konstaterar att penningtvättlagarna generellt vilar på en svag empirisk grund (cost-benefit analys saknas).

Tillsynsmyndighetens tillsyn är ensidig och data för utvärdering saknas

I föreslagen lags kap 5 och 6 gällande tillsynsmyndigheten saknas helt någon formulering till tredje mans skydd (s28, s341) eller som ålägger myndigheten att vara vaksam mot ansvariga enheters missbruk av penningtvättlagen för egna syften eller urartning av förelagda rutiner till en billigare ”pinnjakt”. Möjligheterna att hota med viten gäller i nuläget enbart otillräckliga åtgärder mot penningtvätt, aldrig alltför nitiska och drakoniska, som drabbar oskyldiga och oproportionerligt. (EU 2024/1640, art. 53)

Omsorgsperspektivet saknas helt, och mycket riktigt tycks FI inte ha någon kunskap om andelen falska positiva, inte om hur många som råkar ut för de-risking med penningtvättåtgärder som förevändning och heller inte om de vidare ödena för de ca 50 000 per år som får sina bankkonton stängda (*Rätten till betalkonto 2023* s10, *Uppföljning av bankernas arbete med rätten till betalkonto 2025* s4*)*. Ännu mindre vet de om hur många (legitima) överföringar som stoppas eller hur många legitima företag som får läggas ner eller inte kan startas för att företagskonto nekas.

DFRI anser att ett sådant omsorgstänkande och incitament för att ta ansvar för de vidare följderna av den "riskbaserade tillsynen” bör fästas i lag, för att skyddas från politiska konjunkturers krav på handlingskraft som tenderar att undervärdera risken för kollateralskador. Det är inte tillräckligt med myndighetsinstruktioner och regleringsbrev. Ett lämpligt ställe för detta kunde vara kap 6 §1 eller 2.

Som ett absolut minimum bör det när det gäller den obligatoriska årliga rapporten (s288) krävas en utförlig redogörelse för hur FI uppskattar förekomsten av, och av myndigheten vidtagna åtgärder mot, de-risking som skett med åtgärder mot penningtvätt som förevändning. I rapporten bör också ingå en utvärdering av sociala konsekvenser för de personer som drabbats och deras omgivning, självmordstal, utslagning etc.

DFRI håller inte med om att årsrapportens innehåll bör regleras på lägre nivå än lag (s330-331), då så många år nu gått utan synbar vilja från regeringar och FI att ta tag i frågan.

Möjlighet till jämkning av kontantförbudet vid ömmande omständigheter hos *betalaren*

Promemorian konstaterar att en överträdelse av kontantförbudet inte i sig behöver innebära att penningtvätt begås. Av rättssäkerhetsskäl vill man därför inte kriminalisera överträdelser (13.1, s 520). Emellertid är fokus enbart på en mottagare av kontanter som betalning eftersom ”*det är svårt att se* att ett företag *vare sig har ett legalt behov av eller vill genomföra* i *kontant*” (s527). Övervägandena rörande eventuell jämkning av sanktionsavgift i 13.2.2 berör enbart mottagaren av kontant betalning.

Ett särskilt fall är när personer hänvisats till en kontantekonomi efter att ha fått sitt bankkonto spärrat utan möjlighet till rättslig prövning eller upprättelse (s770).

DFRI anser att av detta och av andra skäl som inte kan förutses bör en skrivning i lagen öppna för möjlighet till jämkning av sanktionsavgiften (kapitel 10 §12) också när en säljare gjort ett undantag för ömmande omständigheter för en *köpare* som betalat kontant. En öppning för ett tillfälligt hävande av förbudet vid *allmänna* krissituationer föreslås redan, då är en jämkningsmöjlighet vid *enskilda* krissituationer inte orimlig. Särskilt som promemorian själv tvingas medge att en presumtion om penningtvätt vid kontantbetalning inte håller (s520).

I annat fall riskerar den som utan rättslig prövning fått sitt konto spärrat eller en överföring nekad att bli straffad en andra gång, också denna utan möjlighet till rättslig prövning (s770).

Om utlämnande av personuppgifter på befattningshavare i ideella organisationer

Föreslagen skrivning i kap 6 § 9.2 i *Lag om verkliga huvudmän* (s52, s797) om att uppgifter inte skall lämnas ut till en ansvarig enhet om Bolagsverket har skälig anledning att tro att uppgifterna kommer att användas på ett annat sätt än det ”berättigade intresset” anser DFRI är otillräcklig, då den inte ger Bolagsverket någon anledning att vidare reflektera över eventuella risker för berörda personer.

Överväganden om risken för enskilda befattningshavare i ideella organisationer inskränks till eventuellt sekretessbelagd bostadsadress (s566), men i övrigt anges enligt promemorian att ”Vad de korrekta uppgifterna bedöms vara är sannolikt inte känsligt” (s588) och att det ”står var och en fritt” (s613) att företräda en ideell organisation. I övrigt hänvisas till regeringens möjligheter till ytterligare åtgärder (s615).

Under senare år har riktade sanktioner från andra än EU och FN fått en faktisk effekt också i Sverige. Det finansiella systemet är så sammankopplat att som exempel riktade sanktioner från USA mot ledande företrädare för Nordiska Motståndsrörelsen inneburit att de fått sina bankkonton spärrade, trots att några sådana sanktioner inte beslutats av EU eller genom FN. (*U.S. Department of State, Terrorist Designations of Nordic Resistance Movement and Three Leaders, 14 juni 2024; Svenska Dagbladet 18 juni 2024 ”kontot spärrat trots att sanktionerna inte beslutats av EU eller FN”; Executive Order 13224, "Blocking Property and Prohibiting Transactions With Persons Who Commit, Threaten To Commit, or Support Terrorism", tecknad 23 september 2001, 66 FR 49079, FR Doc. 01-24205)*

USA har också infört riktade sanktioner mot domare i Internationella Domstolen, ICC i Haag, inklusive mottagaren av Nobels fredspris, dock oklart vilken effekt det fått i Sverige och EU. (*ICC är naturligtvis ingen ideell organisation, men får tjäna som ytterligare exempel på att viljan finns*). (*Chatham House, Responding to US sanctions on the International Criminal Court, Andrew Hood, 15 oktober 2026 ;Flamman 18 september 2026 ; U.S. Department of State, press statement "Imposing Sanctions on the International Criminal Court" 9 oktober 2026 ; Nobels fredspris 2026 tilldelades Navanethem Pillay)*

Det är inte bara det finansiella systemet som är så sammankopplat att riktade sanktioner från andra betydande maktpoler i världen (*förutom USA också Kina*) kan komma att hävdas i Sverige. En mängd tekniska apparater är numera uppkopplade (*Internet of Things*) och man måste utgå ifrån att många av dessa också har försetts med någon form av s.k. ”kill switch” och alltså kan göras obrukbara på distans. Det blir också allt vanligare med krav på registrering för användning, så att

många apparater är kopplade till person. (*Oberverwaltungsgericht Schleswig-Holstein, 4 LB 36/23, 25 september 2025; Moschos, Valakuzhy & Keromytis, On the Feasibility of Remotely Triggered Automotive Hardware Trojans, ICECCME 2022)*

Inom ramen för Financial Action Task Force (FATF), där både USA och Kina är medlemmar, uppmuntras (*se FATF, Guidance – Private Sector Information Sharing*) ett informationsutbyte inom den privata sektorn över gränserna, så att en ansvarig enhet i Sverige med i och för sig legitima eller blott föregivna skäl för en förfrågan om ledande företrädare måste antas leda dessa uppgifter vidare.

Det finns alltså en uppenbar risk för att främmande makt, framförallt USA och Kina, i syfte att hävda ensidigt beslutade riktade sanktioner (*blockeringsförordningen 2580/2001; Lag 2025:327 om internationella sanktioner)*, skulle kunna via en ansvarig enhet i Sverige efterforska ledande företrädare för ideella organisationer för att sedan kunna spärra dessas bankkonton eller göra föremål de äger obrukbara, till exempel att en bil inte går att starta eller att deras telefoner förvandlas till ”tegelstenar” (*ZTE 2018: Google withdrew Android updates after the U.S. Commerce Department denial order)*. Enbart fantasin sätter här gränserna.

Exemplet NMR visar att såväl viljan som förmågan finns. (*Vad någon anser om NMR är i detta sammanhang inte relevant, mer än att visa att rädsla för att associeras med dem tycks medföra en ökad acceptans för rättsövergrepp och att ignorera vad exemplet kan säga om framtiden*). Från kinesiskt håll skulle exempelvis företrädare för Falun Gong-rörelsen vara intressanta att efterforska och hävda riktade sanktioner emot också på svensk mark. (se bl.a. *Bohman & Pårup, Sveriges sårbarhet för Kinas ekonomiska sanktioner, NKK/UI Rapport nr 1 2025)*

Av dessa skäl och därför att Bolagsverket har ett ansvar för att förhindra ”risker från säkerhetssynpunkt” (s615) för de registrerade personerna anser DFRI att ett förlitande på regeringens ”restkompetens” (s615) inte är tillräckligt för att förhindra att riktade sanktioner från andra makter än EU och FN kan hävdas i Sverige genom att personuppgifter från ledande personer i ideella föreningar läcker.

DFRI anser därför att kapitel 6 § 9.2 bör förtydligas för att särskilt betona riskerna för registrerade företrädare att utsättas för riktade sanktioner som ej beslutats av EU eller FN.

Flygpassageraruppgifter

Det noteras att genom förslaget *Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen (Ju 2026:01011)* om ett motsvarande PNR-register också över inrikes resor, till en början(?) endast inrikesflyg, är skrivningen i 11.2.13, s414-415 delvis redan överspelad.

Dataminimeringsprincipen får på alltför lösa grunder stryka på foten

DFRI anser allmänt att penningtvättdirektivet genomgående alltför lättvindigt viftar bort dataminimeringsprincipen enligt GDPR artikel 5.1 c till förmån för kostsamma åtgärder med påstådda fördelar utan belägg. Se också ”Slutreflektion” nedan.

Möjlighet till proaktiv anmälan av pengars ursprung - ett förslag

Kundkännedomsfrågor är en källa till irritation och oro för såväl banken som för kontoinnehavaren. Ofta är frågorna standardiserade och tänkta att passa för alla situationer, med följden att de i praktiken passar inga alls och kan vara närmast omöjliga att svara på när inget av givna alternativ passar in, samtidigt som de närmast fungerar enbart som ett alibi för banken.

DFRI skulle därför vilja se en möjlighet för bankkunder att på eget intiativ kunna föranmäla pengars ursprung och syfte med överföringar genom en särskild meddelandefunktion. Därigenom

kan oron, otryggheten och merarbetet minska, och kvaliteten i uppgifterna ökar från dagens alltför ofta motsägelsefulla ”goddag yxskaft”-innehåll.

Det vore lämpligt att denna möjlighet genomfördes standardiserat över alla institut, genom lag på något sätt.

Slutreflektion
Nu handlar promemorian om att anpassa svensk lag till ett EU-direktiv, så utrymmet för självständigt tänkande är litet.

Men man kan ändå citera slutorden i Saperstein med fleras kritiska artikel från 2015* som, ett antal penningtvättdirektiv senare och fler lär det väl bli, känns mera aktuella än någonsin

> *It is natural for bank regulators—who focus almost exclusively on fighting financial crimes —to overvalue this fight and to undervalue the resulting financial and humanitarian harms.*

Ronald Pol har också ifrågasatt om AML/ATF är lönsamt ens med ”financial and humanitarian harms” sopade under mattan. (*https://www.effectiveaml.org/author/ron/*).

Idag finns inte ens någon statistik över sambandet mellan de 76 098 misstankerapporter Finanspolisen tog enligt *årsrapporten 2025* och de lagföranden (203 under 2025) som Ekobrottsmyndigheten genomförde (*Årsredovisning 2025, s42)* under samma period. Hur är det då möjligt att göra någon utvärdering av effektiviteten i misstankerapporteringen? Hur många rapporter är helt enkelt enbart brus som kräver merarbete?

I avsaknad av en fullständig cost-benefit analys av AML/ATF får under alla omständigheter resonemangen om samhällsekonomiska effekter (s696-697) tas med en axelryckning.

* *Saperstein et al: The Failure of Anti–Money Laundering Regulation: Where is the Cost-Benefit* Analysis*?*
(Notre Dame Law Review, Vol 91, 1 2015, https://scholarship.law.nd.edu/ndlr_online/vol91/iss1/)

Föreningen för Digitala Fri- och Rättigheter, DFRI, gm

Christian Häggström, styrelseledamot

Delaktiga i författandet av remissvaret har varit
Bengt Jonsson (medlem i DFRI)

http://dfri.se , e-post styrelse@dfri.se